

Мельник Людмила Миколаївна,
*кандидат політичних наук, доцент,
завідувач кафедри філософських та політичних наук
соціально-гуманітарного факультету
Білоцерківського національного аграрного університету
orcid.org/0000-0002-1299-5610
liudmila.m.melnyk@gmail.com*

Грек Ірина Миколаївна,
*асистент кафедри філософських та політичних наук
соціально-гуманітарного факультету
Білоцерківського національного аграрного університету
orcid.org/0000-0002-0100-0497
milam2015@ukr.net*

ФІЛОСОФІЯ УКРАЇНОФОБСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В РОСІЙСЬКОМУ КІНЕМАТОГРАФІ

У статті наголошено на тому, що мистецтво може бути культурною зброєю ведення інформаційної війни. Підкреслено, що кіно – це потужний засіб впливу на суспільство, медіа не просто відображають реальність, а й активно формують світогляд глядача. Фокусується увага, що починаючи від незалежності Української держави, Російська Федерація вела і веде приховану інформаційну війну, зокрема, через ідеологічно підкований російський кінематограф. Кремль буквально заповнив український інформаційний простір російським контентом. Зазначено, що кіно – вельми популярна форма самовираження та демонстрації Росією пропагандистського погляду на речі. Автори, аналізуючи в статті кінострічки «Брат-2», «Моя прекрасна няня», «Свати», «Ми з майбутнього-2», доходять до висновку, що фільми містять пропагандистські ідеї неоліберської геополітичної доктрини «руського міра» та мають українофобський характер. Обґрунтовано, що у 2000-х роках у кіномистецтві просувалися переважно два наративи «руського міра» – це, те, що українці недолугі, неосвічені, з вузьким світоглядом люди, яким цивілізацію несе старший брат – Росія, та концепцію про історичну єдність росіян та українців. Дослідження привертає увагу, що російська військова пропаганда після 24 лютого 2022 року буквально захопила образ Даніла Багрова з фільму «Брат», щоб виправдовувати свої звірства та злочини в Україні. Пропаганда ставить за мету показати, що є легенда кіно, символ правди, і з його вуст лунали «правильні» інтерпретації, незважаючи на те, що вони 22-річної давності. Зазначається, що цей метод кремлівської пропаганди ефективний з огляду на психологічну теорію «Мілгрем-ефекту», яку запропонував американський дослідник Стенлі Мілгрем.

Ключові слова: українофобія, російська пропаганда, мистецтво, «руській мір», кінострічка.

Melnyk Lyudmyla,
*Candidate of Political Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Philosophical and Political Sciences
of Social and Humanitarian Faculty
Bila Tserkva National Agrarian University
orcid.org/0000-0002-1299-5610
liudmila.m.melnyk@gmail.com*

Greek Iryna,
*Assistant at the Department
of Philosophical and Political Sciences
of Social and Humanitarian Faculty
Bila Tserkva National Agrarian University
orcid.org/0000-0002-0100-0497
milam2015@ukr.net*

THE PHILOSOPHY OF UKRAINOPHOBIC PROPAGANDA IN RUSSIAN CINEMA

The article emphasizes that art can be a cultural weapon of information warfare. It is emphasized that cinema is a powerful means of influencing society, media not only reflect reality, but also actively shape the viewer's worldview. Attention is focused on the fact that since the independence of the Ukrainian state, the Russian Federation has been conducting and is conducting a hidden information war, in particular through the ideologically savvy Russian cinema. The Kremlin literally flooded the Ukrainian information space with Russian content. It is noted that cinema is a very popular form of self-expression and demonstration of Russia's propagandist view of things. Analyzing the films "Brother-2", "My Beautiful Nanny", "Matchmaker", "We from the Future-2" in the article, the authors come to the conclusion that the films contain propagandistic ideas of the neo-imperial geopolitical doctrine "Ruskiy mir" ("Russian world") and have a Ukrainophobic character. It is substantiated that in the 2000s, two narratives of the "Russian world" were promoted in the cinematographic art – that is, that Ukrainians are weak, uneducated people with a narrow worldview, to whom civilization is brought by the older brother – Russia, and the concept of the historical unity of Russians and Ukrainians. The study draws attention to the fact that after February 24, 2022, Russian military propaganda literally captured the image of Danilo Bagrov from the movie "Brother" to justify its atrocities and crimes in Ukraine. Propaganda aims to show that here is a legend of cinema, a symbol of truth, and the «correct» interpretations came from his mouth, despite the fact that they are 22 years old. It is noted that this method of Kremlin propaganda is effective in view of the psychological theory of the "Milhram effect", which was proposed by the American researcher Stanley Milhram.

Key words: Ukrainophobia, Russian propaganda, art, "Ruskiy mir" ("Russian world"), film.

Постановка проблеми. 24 лютого Українська держава здригнулася від підступного повномасштабного нападу Росії. Проте інформаційну війну Росія вела проти України ще з часів незалежності України, і на сьогодні інформаційний фронт широкомасштабної війни не менш агресивний та масштабний, ніж військовий. Мистецтво є потужним засобом впливу на свідомість суспільства. Воно відображає індивідуальні й колективні емоції, ідеї та досвід людей, викликаючи різноманітні реакції та перетворюючи наше сприйняття світу. Мистецтво може виражати політику, соціальні проблеми, економіку. Незважаючи на те, що Україна відновила незалежність у 1991 році,

все ж не позбулася російського контенту. Українське інформаційне поле ніколи не було повноцінно відділене від російського. Цей факт став гальмом створення масової міської культури на українському ґрунті. Слушно зауважує Л. Масенко, про витіснення української преси російською в незалежній Україні, цитуючи статистичні дані, опубліковані в «Україні молодій» від 27 січня 1999 р.: «Якщо у 1991 р. в Україні тільки державною мовою виходило 2,3 мільярда газетних примірників, то через шість років цей показник скоротився до 0,64 мільярда. Тираж українськомовних журналів за цей же відтинок часу знизився з 81 мільйона до 13,5. І ще одна цікава деталь. Минулого року в Україні було

надруковано лише 50 мільйонів книг, тобто по одному примірнику на душу населення. У Росії цей показник більший утричі, у Німеччині – у тридцять разів. Північна сусідка випередила нас у видавничій сфері після того, як держава ввела податкові пільги на книгодрук. Чому наші управлінці не наслідують приклад російських колег, лишається тільки здогадуватися. Звідси бідність пропозиції й неймовірна дорожнеча» (Масенко, 2004).

Ба більше, восени 2014 року російського контенту в етері українських телеканалів було стільки ж, скільки українського – 41%. Згідно з моніторингом спільноти «Бойкот російського кіно», канал «Україна» показував 87 % російського продукту, НТН – 71 %, «Інтер» – 67 % (Горлач, 2016).

Канадський філософ М. Маклюен розглядав кіно як потужний засіб впливу на суспільство. Відповідно до його теорії, медіа не просто відображають реальність, а й активно формують світогляд глядача. Кіно, як одне з найпоширеніших масових медіа, чинить великий вплив на наші погляди, цінності та спосіб мислення. М. Маклюен підкреслював, що кіно є засобом не тільки розваги, а й комунікації, який формує нашу культуру і впливає на сприйняття світу (McLuhan, 1964).

Так, кіно – це найважливіший вид мистецтва з огляду на його потужний вплив на масову аудиторію. Кінострічка створює зв'язок між глядачем і персонажами, даючи змогу переживати їхні пригоди, радіти успіхам або співчувати трагедіям. Цей емоційний зв'язок може дуже впливати на глядачів та надихати їх на зміну, роздуми й рефлексію над своїм життям. Фільми можуть привертати увагу до проблем, про які люди можуть просто не замислюватися. Це може спонукати до зміни думок, переконань і сприяти соціальним змінам.

Ще герой радянської пропаганди Ленін назвав кіно «найважливішим з усіх мистецтв», оскільки його мова найближче підходить до міфу, його метасистемної, інтегральної функції. Глибоко усвідомлюючи функції такого виду мистецтва, кінематограф став важливим медіумом для висловлення думок та пропаганди ідей у Росії. Погодимось з твердженням В. Цибулько, що «для Росії дуже важливим є телебачення, де росіянам весь час розказують, хто такі українці. Для українського суспільства телебачення не

є важливим. Основні агенти впливу на формування позицій і думки в українському суспільстві сидять в інтернеті» (Цибулько, 2008).

Слушною є думка О. Власюка й С. Кононенка в монографії «Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни», що «пропаганда поширює, захищає, нав'язує цінності. Вона має політико-культурну природу, постаючи одним із тих чинників, за допомогою яких культура впливає на політику» (Власюк, Кононенко, 2017, с. 286).

Мета статті – проаналізувати відомі російські серіали, які транслювалися в Україні та Росії у 2000–2010 роках як легкий і доступний спосіб російської пропаганди.

Ступінь наукової розробленості. Аналізу окремих кінострічок присвячені праці А. Семеній, В. Левицького, Л. Брюховецької, Д. Ковалю. Цікавою в контексті нашого дослідження є монографія О. Власюка та С. Кононенка «Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни», стаття О. Воронко «Пропаганда 2.0» та ін.

Виклад основного матеріалу. Кінець ХХ – початок ХХІ століття в російському кінематографі характеризувався продукуванням серіалів різноманітних жанрів та тематик. Найпопулярніші серіали того часу – «Бригада» (2002), «Кадети» (2007), «Бандитський Петербург» (2000), «Свати» (2008), «Далекобітники» (2001), «Моя прекрасна няня», «Брат-2» (2000), «Солдати» (2004), «Спецназ» (2002), «Ми з майбутнього-2» (2010) та багато інших. Усі згадані телесеріали також транслювалися на українському телебаченні.

У 1997 році у світ виходить стрічка режисера О. Балабанова «Брат», а через 3 роки – «Брат-2», яка, до речі, транслювалася й на українських телеекранах. Головний герой фільму Даніла Багров став для багатьох росіян російським Бетменом, який є таким-от утіленням справедливості, а його знаменита фраза «У чому сила, брат?.. От скажи мені, американець, у чому сила? Хіба в грошах? Ось і брат каже, що в грошах. У тебе багато грошей і чого? Я ось думаю, що сила в правді: у кого правда, той і сильніший» (Брат-2, 2000) і дотепер актуальна в російському суспільстві. Досить часто згадане висловлювання головного героя «Брат-2» звучить у виступах президента Росії Путіна як передмова до виправдання шовіністичної

й загарбницької політики РФ. Навіть латинська літера «V», яка зображена на російській військовій техніці, що перетинає український кордон для вбивства українців, символізує, що «сила в правді», щоправда, російській «правді».

Стрічка наповнена головними ідеями «Руського міра». Нагадаємо, що «концептуально проєкт «Руський мір» був оформлений у 90-х роках ХХ століття такими російськими політтехнологами, як Сергій Градиловський, Борис Межуєв, Юхим Островський, Валерій Тишков, Петро Щедровицький, Володимир Цимбурський та ін., як простір поширення російської мови, спільних радянських і пострадянських культурно-історичних кодів, ностальгії по СРСР» (Мельник, 2015, с. 60).

У цьому фільмі чітко окреслено образ ворога російського народу – Заходу, а особливо США. «Скоро всій вашій Америці кирдик», а також панують шовіністичні настрої щодо України. Загальноприйнято, що у всіх російських фільмах українця зображували недолугим, обмеженим, таким, що прийшов підкорювати Москву зі свого «маленького українського містечка». Наприклад, українська мафія у «Брат-2» – це недолугі мордовороти, які орудують у США, хоч про таку там ніхто ніколи не чув. Ба більше, «А тепер твоя Батьківщина, дві війни і Крим прогавили», «Ви, мені гади ще за Севастопіль відповісте!» (Брат 2, 2000) несе закодовану інформацію поколінням, що за Крим прийдеться воювати. Загалом персонажі зневажливо прозивають українців «хохлами», а також неодноразово висловлюють на їхню адресу принизливі вирази.

Російська військова пропаганда після 24 лютого буквально захопила образ Даніла Багрова з фільму «Брат», щоб виправдовувати свої звірства та злочини. Пропаганда ставить за мету показати, що є легенда кіно, символ правди, і з його вуст лунали «правильні» інтерпретації, хоч і, зауважимо, 22-річної давності. Так, слова С. Бодрова заповнили російські соціальні мережі: «Під час війни не можна говорити погано про своїх. Ніколи. Навіть якщо вони не мають рації. Навіть якщо твоя країна не має рації під час війни, ти не повинен говорити про неї погано. Мені здається, це простий такий принцип, він дуже старий, дуже примітивний, але це так. Війна закінчиться, тоді так...» (Бодров, 2000). Зазначимо, що ця фраза актора

вирвана російською пропагандою із контексту сказаних слів С. Бодрова, оскільки далі в цьому інтерв'ю є й такі слова: «Ми проти цієї війни, і всі проти. Але ми не там, і діти тих, хто це каже – вони також не там. Вони тут, у Москві. ... Тому потрібно розуміти, що там хтось вмирає» (Бодров, 2000). Як бачимо, ці слова з інтерв'ю не розповсюджуються, та й ідеться про другу чеченську війну. Ця практика пропаганди – виривання шедеврів виказування авторитетних людей, сягає історично ще часів радянщини. Зазначимо, що вищезгаданий прийом вдалий, з огляду на численні коментарі споживачів пропагандистської машини на кшталт «легенда», «правду каже», «розумні і правильні слова, актуальні сьогодні», «це він про сьогоднішню спецоперацію» вищезгаданих вирізаних слів С. Бодрова.

Підкреслимо, що, дійсно, метод пропаганди є ефективним з погляду психологічної теорії «Мілгрем-ефекту», який уперше дослідив американський психолог, політолог Стенлі Мілгрем. Науковець, поставивши собі запитання про те, чому німці з легкістю підкорилися нацистській владі, що відкрито дискримінувала євреїв, у результаті експерименту дійшов висновку, що люди схильні підкорятися інструкціям або вказівкам авторитетної особи, навіть якщо ці інструкції суперечать їхнім переконанням або нормам поведінки. Отже, ефект авторитету виникає через соціальний контекст, де люди припускають, що авторитетна особа має більше знань або досвіду, тому й вірять їй. У контексті нашого дослідження варто взяти до уваги й напрацювання щодо гіпотези справедливого суспільства американського соціолога, психолога Мелвіна Лернера. Психолог, ставлячи перед собою завдання продовжити теорію С. Мілгрема, проводить серію експериментів, які використовували шокові парадигми для дослідження реакцій свідків на віктимізацію. Результатом таких спостережень стало те, що спершу учасниці експерименту були стурбовані стражданням жертви, але врешті усвідомлюючи, що не можуть втрутитися в процес, вони відсторонювалися, коли ж учасникам було сказано, що жертва отримує компенсацію за страждання, то ставлення свідків поверталось до норми. Результати експерименту М. Лернер пояснював з огляду на гіпотезу віри в справедливе суспільство та довів, що люди здатні до

звинувачення жертви. Промови Путіна про те, як Росія готова шукати миру, під цим оглядом заслуговують на особливу увагу.

Наступний серіал «Моя прекрасна няня», жанру комедія. Згаданий серіал дуже люблять українці, але насправді він також є шкідливим, оскільки містить ідеї «руського міра». Сюжет фільму розгортається в Москві, куди приїздить із Маріуполя головна героїня фільму Вікторія Прутковська (яку грає російська акторка Анастасія Заворотнюк). Ціль приїзду – це підкорення Москви, яке полягає в тому, щоб вийти заміж за росіянина, оскільки посилом «руського міра» в серіалі є те, що нібито Росія несе цивілізацію українцям. Українка за походженням зображується в серіалі як неосвічена, невихована, нерозумна особа. За сюжетною лінією час від часу з'являються родичі няні Віки з різних українських міст, які також містять закодовану інформацію представників меншовагартісного народу. Так упродовж серіалу можна чути такі зневажливі слова щодо українців, що «ми від хануриків», «Максиме Вікторовичу, вашій доньці Маші потрібна вишиванка — чи то на свято приєднання України, чи то від'єднання» (Моя прекрасна няня, 2004).

Таке неповажне ставлення до українців можна простежити й в іншому, не менш популярному комедійному серіалі, над яким сміялися й українці – «Свати» (2008). У центрі сюжету українська сільська родина Будьків (Валюха й алкоголік Іван) та міські російські інтелігенти Ковальові (Ольга Миколаївна та Юрій Анатолійович). Сім'я Будьків за сюжетом фільму є уособленням примітивної культури, адже Будьки розмовляють не українською мовою, а суржилом, постійно сваряться, у поведінці спілкування між собою панує бидлуватість. На противагу їм російська пара – інтелігенти, які, навпаки, розмовляють літературною російською мовою, Юрій Анатолійович Ковальов часто використовує філософські цитати, що демонструє його рівень освіченості. У фільмі вказується на те, що російське подружжя має здорові комунікаційні навички та високу свідомість щодо поведінки в родинному житті. Підкреслимо, що культура спілкування в сім'ї та поведінка в побуті, дотримання сімейних цінностей, етики та моральних принципів дійсно визначають порядність і рівень інтелігентності.

Символічно й не випадково, що в кінострічці з уст саме українця Будька лунають слова, що «Пітер – це культурна столиця нашої Батьківщини... насамперед місто, у якому творив Пушкін» (Свати, 2008). Тобто тут до масового споживача доноситься головна ідея сучасної російської неоімперської геополітичної доктрини «руського міра», що українці, білоруси, росіяни – це нібито один народ. Цю ідею сьогодні часто повторює у своїх виступах гарант російської конституції й ним опублікована стаття «Про історичну єдність росіян та українців», яка розміщена на офіційному сайті президента Росії 12 липня 2021 року російською та українською мовами. Однією з головних ідей статті Путіна, що Україну нібито створила радянська Росія. Такі ж ідеї лунають у багатьох прибічників Кремля, зокрема й головного ініціатора церковного мілітаризму Патріарха Кирила (Володимира Гундяєва): «Росія, Україна, Білорусь – це і є Свята Русь... Свята Русь – це не імперія, це не союз колишній або якийсь майбутній – це своєрідний “цивілізаційний простір” на теренах історичної Русі» (Мельник, 2015, с. 61). Наголосимо, що росіяни вважають, що Москва постала не як держава, а як феномен з місією об'єднувати світове православ'я. Такий російський наратив повністю узгоджується із сучасною військовою доктриною Москви про захист російськомовних громадян у всьому світі й за необхідності застосування збройних сил (Мельник, 2015, с. 61). Слушно порадив Президент України росіянам у відеозверненні до українців з нагоди Дня Хрещення Русі 28 липня 2021 року не зазіхати Росії на спадок України. В. Зеленський наголосив: «Україна є спадкоємицею однієї з наймогутніших держав середньовічної Європи. У її столиці, яка є столицею сучасної України, розпочалась історія християнства у Східній Європі, коли 1033 роки тому Великий князь Київський Володимир охрестив Київську Русь. Київську Русь – Україну. Це не частина нашої історії, це і є наша історія. Нам не треба доводити це історичними трактатами, роботами, статтями. Бо наші докази не на папері, а в металі й камені. Не в міфах і легендах, а в наших містах і на наших вулицях... Київська Русь – це мати нашої історії. 24 області України та півострів Крим – її рідні діти. І вони по праву – її спадкоємці». Наша держава має власну тисячолітню історію, культуру, якої

не було в росіян. Тому історію України дуже люблять росіяни писати на свій лад, спотворюючи цим історію українського народу.

У продовження вищезгаданої головної ідеї політтехнології «руського міра» привертає увагу екранізація української повісті М. Гоголя «Тарас Бульба». Російсько-українсько-польський фільм вийшов на екран у 2008 році. Покликання фільму – це прославлення російського народу, російської історії. На диво, навіть, українські козаки чомусь стають частиною російської історії. Зазначимо, що парадокс кінострічки вже в тому, що загальновідомо, що Запорізьку Січ зруйнували саме росіяни. Якщо провести паралель між книгою М. Гоголя «Тарас Бульба» і фільмом «Тарас Бульба», то неозброєним оком видно розбіжності. Так, повість розпочинається зустріччю Тарасом своїх синів із Києва. «— А повернись-но, синку! Цур тобі, який ти чудний! Що це за попівські підрясники на вас? І отак би то всі в академії й ходять? Такими словами зустрів старий Бульба двох синів своїх, що вчилися в київській бурсі й оце приїхали додому» (Гоголь, 1918). А кінострічка «Тарас Бульба» – зі звертання Тараса Бульби перед битвою до воїнів: «Бували і в інших землях, товариші, але таких, як на російській землі, таких не було товаришів, так любити, як російська душа... так любити ніхто не може» (Тарас Бульба), а лише після розповіді про російське братерство – сцена зустрічі Тараса із синами. Також у фільмі росіяни замінюють останні слова перед смертю козаків на пропагандистські. Наприклад, у повісті «— Прощайте, пани-браття, прощайте, товариство! Хай же вічно стоїть православна *Земля Козацька* (виділення наше – Л.М.) і хай буде вічна їй честь!... — Хай же згинуть вороги і пишається на віки вічні *Козацька Земля!* (виділення наше – Л. М.)», (Гоголь, 1918) і в фільмі «Прощайте, пани-браття, товариші, Хай же вічно стоїть *православна російська земля*» (виділення наше – Л. М.) та «Хай же згинуть вороги і пишається на віки вічні *російська земля*» (виділення наше – Л. М.). Отже, ще раз підкреслимо, що головний посил цієї кінострічки до глядача – міф про один народ.

Наступний фільм «Ми з майбутнього-2» (2010) набув резонансу в українському суспільстві відразу після появи, а з 16 лютого 2010 року Міністерством культури і туризму України був

не рекомендований до показу в Україні. Згаданий фільм відверто українофобського характеру. Пропагандистська машина Росії з метою розпалювання ворожнечі та формування в росіян нетерпимості до українців в епізоді фільму зображує сучасних українців як дегенератів із фашистською символікою, які ненавидять москалів. Зазначимо, що до анексії Криму більшість українців завжди терпимо ставилася до Росії. Проте зараз, коли Росія веде жорстоку й агресивну війну проти України, «понад 70 % українців негативно ставляться до громадян Росії, а лише 3 % – скоріш позитивно. Про це свідчать результати опитування «Реінтеграція та соціальна згуртованість», проведеного соціологічною групою «Рейтинг» 10–14 жовтня 2023 року» (інтернет-газета Укрінформ, 2023).

У кінострічці дискримінують історію України, неправдиво зображено дивізію СС «Галичина» та воїнів УПА. У фільмі вояки УПА п'ють горілку склянками, їдять сало, а потім розстрілюють мирних жителів. Тим самим російська пропаганда формує неправдивий стереотип про українців – «Людина, яка не п'є, – або хвора, або падлюка. А может ти ще й не українець? Может и ще й сала не любиш?» (Ми з майбутнього 2, 2010), лунає з уст ватажка вояків УПА. Звернемося до праці дослідника діяльності УПА І. Патриляка, який підкреслює, що «у школах УПА панувала жорстка дисципліна, якої вимагали суворі умови партизанського буття... їх (*новобранців* – Л.М.) привчали до життя, регламентованого армійськими статутами, з метою ліквідації проявів недостатньої субординації та самоуправства» (Патриляк, 2012). Слушним є дослідження військової дисципліни УПА історика, військового реконструктора В. Пукача, який наголошує, що «важливим складником дотримання дисципліни була заборона вживання алкоголю козаками та командирами УПА, а також членами її спеціальних підрозділів – ВПЖ та СБ. Про це чітко вказує один із перших документів, який регулює дисциплінарні відносини в УПА – «Наказ в організаційних і дисциплінарних справах», виданий командиром воєнної округи «Заграва», провідником ОУН на північно-західних українських землях Дубовим 15 серпня 1943 р.» (Пукач, 2016).

Виокремимо той факт, на який звертають увагу багато критиків та науковців, – у цьому

ганебному фільмі погодився знятися народний артист України Остап Ступка. І саме з його уст неодноразово лунали шкідливі висловлювання російської пропаганди.

Висновки. Отже, з огляду на проаналізовані нами кінострічки, доходимо висновку, що кремлівська пропагандистська машина широко використовувала кінематограф у просуванні українофобських наративів, чим готували російське

суспільство до війни з Україною через кіномистецтво, починаючи ще з далеких 2000 років, коли до влади прийшов чинний президент Росії Путін. Підсумовуючи, можна виділити, що в 2000-х роках у кіномистецтві просувалися два меседжі «руського міра» – це, те, що українці недолюблені, неосвічені, з вузьким світоглядом люди, яким цивілізацію несе старший брат – Росія, та концепцію триєдиного російського народу.

Список використаних джерел:

1. Брат 2 / реж. Олексій Балабанов, 2000. 123 хв. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=K9TRaGNnjEU> (дата звернення: 24.01.2024)
2. Власюк О., Кононенко С. (2017) Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни: монографія. Київ: НІСД. 304 с.
3. Горлач Д. Ви нам не брат-2: російський контент витісняють з українського ефіру URL: <https://medialab.online/news/vy-nam-ne-brat-2-rosijs-ky-j-kontent-vy-tisnyayut-z-ukrayins-kogo-efiru/> (дата звернення: 24.01.2024).
4. Гоголь М. Тарас Бульба URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=15> (дата звернення: 24.01.2024)
5. Звернення Президента Володимира Зеленського з нагоди Дня Хрещення Київської Русі – Україна «Україна. Київська Русь. 1033» від 28.07.2021 URL: <https://www.president.gov.ua/en/videos/ukrayina-kiyivska-rus-1033-zvernennya-prezidenta-volodimira-1913> (дата звернення: 24.01.2024).
6. Масенко Л. Мова і політика URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f92cfbd9-779b-4b96-8125-e20d363efee9/content> (дата звернення: 24.01.2024).
7. Мельник Л. М. (2015) «Руський мір» – основні концептуальні положення. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник «Софія». Київ. Вип. № 1(3). С. 60–63.
8. McLuhan M. Understanding Media The extensions of man URL: <https://designopendata.files.wordpress.com/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf>
9. Ми з майбутнього – 2 / реж. Олександр Самохвалов, Борис Ростов, Дмитро Воронков, Погодін Олег Георгійович, Андрес Пуустусмаа, 2010. 98 хв. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Xw2k9bVKKv4> (дата звернення: 24.01.2024).
10. Моя прекрасна нянька / реж. Олексій Кирищенко, Едуард Радзюкевич і Ірина Глебова, 2004. 10380 хв. YouTube. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLM3Zv_itQarEC_Z9G8Wne1yxQZ5JWEeLU
11. Патриляк І. Кадри вирішують все: підготовка старшин і підстаршин УПА URL: <https://tyzhden.ua/kadry-vyrishuiut-vse-pidhotovka-starshyn-i-pidstarshyn-upa/> (дата звернення: 24.01.2024).
12. Пукач В. Про дисципліну та алкоголь в УПА URL: https://www.tenews.org.ua/post/show/pro_disciplinu_ta_alkogol_v_upa# (дата звернення: 24.01.2024).
13. Понад 70% українців негативно ставляться до громадян РФ / інтернет-газета Укрінформ від 22.11.23 URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3790343-ponad-70-ukrainciv-negativno-stavlatsa-do-gromadan-rf.html> (дата звернення: 24.01.2024).
14. Свати / реж. Андрій Яковлєв, Юрій Морозов, 2008. 3650 хв. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=anuaLF3QM8A> (дата звернення: 24.01.2024).
15. Тарас Бульба / реж. Володимир Бортко, 2008. 127 хв. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ugyUZgXLG1k> (дата звернення: 24.01.2024).
16. Інтерв'ю С. Бодрова від 2000 URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Aa6AfP4dsRE> (дата звернення: 24.01.2024).
17. Цибулько В. Російська людина вірить телевізору, українська читає все в Інтернеті. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2008/10/13/9090/> (дата звернення: 24.01.2024).

References:

1. Brat 2 / rezh. Oleksiy Balabanov [Brother 2 / dir. Oleksiy Balabanov], 2000. 123 min. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=K9TRaGNnjEU>
2. Vlasyuk, O., Kononenko, S. (2017) Kremliivs'ka ahresiya proty Ukrayiny: rozdumy v konteksti viyny [The Kremlin's aggression against Ukraine: reflections in the context of the war]. Kyiv: NISD. 304 s. [in Ukrainian].

3. Horlach, D. Vy nam ne brat-2: rosiys'kyy kontent vytyisnyayut' z ukrayins'koho efiru [You are not our brother-2: Russian content is being pushed out of the Ukrainian] airwaves Retrieved from <https://medialab.online/news/vy-nam-ne-brat-2-rosijs-ky-j-kontent-vy-tisnyayut- z-ukrayins-kogo-efiru/> [in Ukrainian].

4. Hohol', M, Taras Bul'ba [Taras Bulba] Retrieved from <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=15> [in Ukrainian].

5. Zvernennya Prezydenta Volodymyra Zelens'koho z nahody Dnya Khreshchennya Kyyivs'koyi Rusi – Ukrayina «Ukrayina. Kyyivs'ka Rus'. 1033» [Address of President Volodymyr Zelenskyi on the occasion of the Baptism of Kyiv Rus – Ukraine «Ukraine. Kyiv Rus. 1033»] Retrieved from <https://www.president.gov.ua/en/videos/ukrayina-kiyivska-rus-1033-zvernennya-prezidenta-volodimira-1913> [in Ukrainian].

6. Masenko, L. Mova i polityka [Language and politics] Retrieved from <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f92cfbd9-779b-4b96-8125-e20d363efee9/content> (access date: 01/24/2024) [in Ukrainian].

7. Mel'nyk, L. M. (2015) «Russkyi myr» – osnovni kontseptual'ni polozhennya. [«Russian world» – the main conceptual provisions]. Humanitarian and religious bulletin «Sofia». Kyiv. Vol. No. 1(3). [in Ukrainian].

8. Makklyuen, M. Rozuminnya media. Zovnishni rozshyrennya lyudyny Understanding [Media The extensions of man] Retrieved from <https://designopendata.files.wordpress.com/2014/05/understanding-media-mcluhan.pdf> (access date: 01/24/2024)

9. My z maybutn'oho – 2 / rezh. Oleksandr Samokhvalov, Borys Rostov, Dmytro Voronkov, Pohodin Oleh Heorhiyovych, Andres Puustusmaa (2010). [We are from the future – 2] / dir. Oleksandr Samokhvalov, Boris Rostov, Dmytro Voronkov, Oleg Pogodin, Andres Puustusmaa, 98 min. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=Xw2k9bVKKv4>

10. My beautiful nanny / dir. Oleksiy Kiryushchenko, Eduard Radzyukevich and Iryna Hlebova [My beautiful nanny / dir. Oleksiy Kiryushchenko, Eduard Radzyukevich and Iryna Hlebova], 2004. 10380 min. YouTube. Retrieved from https://www.youtube.com/playlist?list=PLM3Zv_itQarEC_Z9G8Wne1yxQZ5JWEeLU

11. Patrilyak, I. Vse vyrishuyut' kadry: pidhotovka starshyn i pidstarshyn UPA [Cadres decide everything: training of senior and sub-senior officers of the UPA] Retrieved from <https://tyzhden.ua/kadry-vyrishuiut-vse-pidhotovka-starshyn-i-pidstarshyn-upa/> (date of application: 01.24.2024). [in Ukrainian].

12. Pukach, V. Pro dystsyplinu ta alkohol' v UPA [About discipline and alcohol in UPA] Retrieved from https://www.tenews.org.ua/post/show/pro_disciplinu_ta_alkogol__v_upa# (access date: 24.01.2024). [in Ukrainian].

13. Ponad 70% ukrayintsiv nehatyvno stavlyat'sya do hromadyan RF / internet-hazeta Ukrinform vid 22.11.23 [Over 70% of Ukrainians have a negative attitude towards citizens of the Russian Federation / online newspaper Ukrinform from] Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3790343-ponad-70-ukrainciv-negativno-stavlatsa-dogromadan-rf.html> [in Ukrainian].

14. Svaty / rezh. Andriy Yakovlyev, Yuriy Morozov, 2008. 3650 khv. [Matchmakers / dir. Andriy Yakovlev, Yuriy Morozov], 2008. 3650 min. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=anuaLF3QM8A>.

15. Taras Bul'ba / rezh. Volodymyr Bortko, 2008. 127 khv. [Taras Bulba / director Volodymyr Bortko], 2008. 127 min. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=ugyUZgXLGlk>

16. Interv'yu S. Bodrova vid 2000 roku [Interview of S. Bodrov] <https://www.youtube.com/watch?v=Aa6AfP4dsRE>

17. Tsibulko, V. Rosiys'ka lyudyna viryt' televizoru, ukrayins'ka chytaye vse v Interneti. [Russian person believes in TV, a Ukrainian person reads everything on the Internet]. Retrieved from <https://life.pravda.com.ua/society/2008/10/13/9090/> (access date: 01/24/2024). [in Ukrainian].